

Anonymiserad version

Översättning

C-367/23 - 1

Mål C-367/23

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

9 juni 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Cour de cassation (Frankrike)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

7 juni 2023

Klagande:

EA

Motpart:

Artemis security SAS

[utelämnas]

Beslut av Cour de cassation, chambre sociale (Högsta domstolen, arbets- och socialrättsliga avdelningen), den 7 juni 2023

[utelämnas]

Bakgrund och förfarandet

- 1 Enligt den överklagade domen (Amiens, den 2 september 2021) anställdes EA den 1 april 2017 som medarbetare inom SSIAP 1 (service de sécurité incendie et d'assistance à personnes) (räddningstjänsten) av bolaget Artémis security.
- 2 Genom ansökan av den 25 april 2019 väckte EA talan vid [Conseil de prud'hommes de Compiègne] (arbetsdomstolen i Compiègne) och yrkade att nämnda domstol skulle upphäva hans anställningsavtal och förordna om att han

skulle erhålla betalning av diverse fordringar avseende lön och ersättningar, bland annat ett anspråk om skadestånd för att hans anställningsavtal ensidigt hade ändrats till att avse nattarbete och att den medicinska uppföljningen inte hade utökats.

- 3 Den 1 juli 2019 sades han upp.
- 4 Genom dom av den 4 december 2019 ogillade Conseil de prud'hommes de Compiègne (arbetsdomstolen i Compiègne) EA:s yrkande om skadestånd på grund av ensidig ändring av anställningsavtalet [från ett avtal om dagarbete till ett avtal om] nattarbete och avsaknad av utökad medicinsk uppföljning.
- 5 Genom dom av den 2 september 2021 fastställde Cour d'appel d'Amiens (appellationsdomstolen i Amiens) den delen av domen.
- 6 För att komma fram till detta påpekade appellationsdomstolen inledningsvis att EA hävdade att ändringen av arbetstiden från dagtid till natttid utgjorde en ändring av anställningsavtalet som inte kunde åläggas EA [utelämnas] (arbetsgivaren gjorde mot EA gällande ett avtalsvillkor enligt vilket EA kunde behöva arbeta såväl dagtid som natttid – ett villkor som appellationsdomstolen bedömt vara rättsstridigt).
- 7 Appellationsdomstolen påpekade därefter att EA, som anförde att hans arbetstid hade ändrats från dagarbete till ofta förekommande nattarbete och att arbetsgivaren var skyldig att tillhandahålla utökad medicinsk uppföljning i förhållande till nattarbete, begärde skadestånd på grund av denna avsaknad av uppföljning. Appellationsdomstolen fann avseende detta yrkande att EA inte hade visat att han verkligen hade lidit skada och hur omfattande skadan var.
- 8 EA överklagade domen.

Redogörelse för grunderna

- 9 [utelämnas] EA invänder mot att hans yrkande om skadestånd på grund av ändringen av hans anställningsavtal till ett avtal om nattarbete och avsaknaden av ökad medicinsk uppföljning ogillas i domen. Enligt EA ger nämligen ”enbart konstaterandet att skyddsbestämmelserna om utökad medicinsk uppföljning på grund av nattarbete inte har iakttagits rätt till skadestånd. Vidare åsidosatte appellationsdomstolen artiklarna L. 3122–1 och L. 3122–11 i code du travail (lagen om arbete) samt artikel 9 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 när den ogillade EA:s yrkande om ersättning för den skada han lidit på grund av avsaknaden av utökad medicinsk uppföljning med motiveringen att han inte hade visat att skadan verkligen förelåg och vilken omfattning skadan haft.”

Redogörelse för tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 10 Enligt artikel 9.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att se till att nattarbetande har rätt till en kostnadsfri hälsoundersökning innan de börjar anställningen och därefter till regelbundna hälsoundersökningar.

Nationell rätt

- 11 Enligt artikel L. 3122–11 i code du travail (lagen om arbete) har varje nattarbetande rätt till regelbunden individuell uppföljning av sitt hälsotillstånd enligt de villkor som fastställs i artikel L. 4624–1.
- 12 [utelämnas]
- 13 [utelämnas]
- 14 [utelämnas]

Skälen till begäran om förhandsavgörande

- 15 Enligt fast praxis från Cour de cassation, chambre sociale (Högsta domstolen, arbets- och socialrättsliga avdelningen) är den domstol som prövar ett mål i sak ensam behörig att göra en skönsmässig bedömning av förekomsten av skada samt att värdera denna skada (Soc., 13 april 2016, överklagande nr 14–28.293, Bull. 2016, V, nr 72).
- 16 [utelämnas]
- 17 Enligt artikel 9.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden ska nattarbetande ha rätt till en kostnadsfri hälsoundersökning innan de börjar anställningen och därefter till regelbundna hälsoundersökningar.
- 18 Det följer av EU-domstolens fasta praxis att när bestämmelser i ett direktiv med hänsyn till sitt innehåll är ovillkorliga och tillräckligt precisa, har enskilda alltid rätt att åberopa dessa gentemot staten, inbegripet när staten är arbetsgivare, särskilt när staten har underlåtit att inom den föreskrivna fristen införliva direktivet med nationell rätt eller när staten har införlivat direktivet felaktigt (dom av den 26 februari 1986, Marshall, 152/84, punkterna 46 och 49; dom av den 14 oktober 2010, Fuß, C-243/09, punkt 56).
- 19 EU-domstolen har i detta sammanhang slagit fast att artikel 6 b i direktiv 2003/88 uppfyller dessa kriterier eftersom medlemsstaterna i otvetydiga ordalag åläggs en skyldighet som ska leda till ett preciserat resultat och som inte är förenad med

något villkor angående tillämpningen av den regel som föreskrivs däri, nämligen en begränsning av den genomsnittliga veckoarbetstiden, inbegripet övertid, till 48 timmar, och att denna artikel därmed uppfyller samtliga villkor som krävs för att den ska ha direkt effekt (den ovannämnda domen Fuß, punkterna 57 och 59).

- 20 Det följer även av EU-domstolens fasta praxis att syftet med direktiv 2003/88/EG är att fastställa minimikrav för att förbättra arbetstagarnas livs- och arbetsvillkor genom tillnärmning av nationella bestämmelser om bland annat arbetstidens längd (den ovannämnda domen Fuß, punkt 32, och dom av den 11 november 2021, C-214/20, Dublin City Council, punkt 37).
- 21 EU-domstolen har därför funnit att det ankommer på medlemsstaterna att säkerställa att direktiv 2003/88/EG ges full verkan genom att se till att den maximala veckoarbetstid som fastställs i artikel 6 b i direktiv 2003/88 inte överskrids (den ovannämnda domen Fuß, punkt 51). Domstolen tillade att överskridandet av den genomsnittliga veckoarbetstid som fastställs i artikel 6 b i direktiv 2003/88/EG i sig utgör ett åsidosättande av denna bestämmelse, utan att det är nödvändigt att därutöver visa att arbetstagaren tillfogas en konkret skada. När det inte vidtagits åtgärder i den nationella rätten för att genomföra den möjlighet att föreskriva undantag som ges enligt artikel 22.1 första stycket i samma direktiv, saknar således begreppet skada i denna bestämmelse relevans för tolkningen och tillämpningen av artikel 6 b (den ovannämnda domen Fuß, punkt 53). Domstolen angav även att eftersom syftet med direktiv 2003/88/EG är att säkerställa arbetstagares säkerhet och hälsa genom att de ges en tillräckligt lång vila, anser unionslagstiftaren härvid att ett överskridande av begränsningen av den genomsnittliga veckoarbetstid som föreskrivs i artikel 6 b i sig tillfogar arbetstagaren skada, genom att denne berövas denna vila, eftersom arbetstagarens säkerhet och hälsa äventyras härigenom (den ovannämnda domen Fuß, punkt 54).
- 22 Med stöd av bland annat dessa skäl finner Cour de cassation, chambre sociale (Högsta domstolen, arbets- och socialrättsliga avdelningen) nu att enbart den omständigheten att den maximala arbetstiden har överskridits ger rätt till ersättning (Soc., 26 januari 2022, överklagande nr 20-21:636, publicerad).
- 23 I ett tilläggsyttrande till överklagandet har EA gjort gällande att den rättspraxis som följer av Europeiska unionens domstols dom av den 14 oktober 2010 (Fuß, som nämns ovan) med nödvändighet måste införlivas vid åsidosättande av de skyddsbestämmelser om utökad medicinsk uppföljning vid nattarbete som garanteras i direktiv 2003/88/EG, eftersom de har samma syfte, nämligen skydd för arbetstagarens hälsa.
- 24 När det gäller nattarbete föreskrivs i direktiv 2003/88/EG två typer av åtgärder, dels i artikel 8, om ”Nattarbetets längd”, som innehåller åtgärder för att begränsa nattarbetets längd vilka förefaller vara av samma slag som dem som föreskrivs i artikel 6 i nämnda direktiv, som är föremål för EU-domstolens ovannämnda dom av den 14 oktober 2010, dels i artikel 9, om ”Hälsoundersökning och omplacering av nattarbetande till dagarbete”.

- 25 De skyldigheter som föreskrivs i fråga om nattarbete framställs emellertid på olika sätt i skälen i direktiv 2003/88/EG beroende på om de avser begränsning av arbetstiden eller medicinsk uppföljning av arbetstagarna. I artikel 8 föreskrivs således att ”det finns ett behov av att begränsa arbetstidens längd vid perioder av nattarbete, inklusive övertid, och att se till att arbetsgivare som regelbundet sysselsätter nattarbetande anmäler det till de behöriga myndigheterna om dessa begär det”. Skäl 9 förefaller mindre precis eller tvingande, genom att det föreskriver att ”det är viktigt att nattarbetande har rätt till en kostnadsfri hälsoundersökning innan de börjar anställningen och därefter till regelbundna hälsoundersökningar och att de snarast möjligt omplaceras till lämpligt dagarbete om de har problem med hälsan”. I skäl 10 tilläggs att ”natt- och skiftarbetandes situation kräver att nivån på säkerhet och hälsoskydd anpassas till arbetets art och att skyddsåtgärder, förebyggande åtgärder och resurser är effektiva”.
- 26 I en dom av den 22 december 2022 i (JP, C-61/21, JP, punkterna 55 och 65) stödde sig Europeiska unionens domstol bland annat på skäl 2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa när den slog fast att artiklarna 13.1 och 23.1 i direktivet hade som allmänt syfte att skydda människors hälsa och miljön som helhet och att de inte gav enskilda individuella rättigheter vars åsidosättande skulle kunna medföra att en medlemsstat ådrar sig ansvar för skador som har vållats enskilda. I detta skäl anges följande: ”För att skydda människors hälsa och miljön som helhet är det särskilt viktigt att bekämpa utsläpp av föroreningar vid källan samt att fastställa och genomföra de mest effektiva åtgärderna för minskning av utsläpp på lokal och nationell nivå samt på gemenskapsnivå. Utsläpp av skadliga luftföroreningar bör därför undvikas, förebyggas eller minskas och lämpliga mål för luftkvalitet fastställas, med beaktande av Världshälsoorganisationens normer, riktlinjer och program.” I likhet med skäl 2 i direktiv 2008/50/EG beskriver skäl 9 i direktiv 2003/88/EG de åtgärder som fastställs som viktiga, vilket innebär att frågan kan uppkomma om inte även detta skäl fastställer ett allmänt syfte.
- 27 Därför är det för det första nödvändigt att fråga sig om bestämmelserna i artikel 9.1 a i direktiv 2003/88/EG med hänsyn till sitt innehåll framstår som ovillkorliga och tillräckligt precisa, så att enskilda har rätt att åberopa dem gentemot staten, inbegripet i dess egenskap av arbetsgivare, särskilt när staten inte har införlivat dem på ett korrekt sätt.
- 28 För det fall att Europeiska unionens domstol bedömer att den nämnda frågan ska besvaras jakande ska Cour de cassation (Högsta domstolen), med tanke på att direktiv saknar direkt effekt i tvister mellan enskilda, beakta fransk rätt i dess helhet för att säkerställa en enhetlig tolkning (EU-domstolens dom av den 24 januari 2012, M. Dominguez, C-282/10, 31). En enhetlig tolkning av [de relevanta] artiklarna i code du travail (arbetslagen), mot bakgrund av direktiv 2003/88, kan emellertid strida mot principen att det inte kan göras en tolkning contra legem.

- 29 För det andra är det lämpligt att fråga Europeiska unionens domstol om den omständigheten att de åtgärder som antagits i nationell rätt för att säkerställa hälsokontrollen av nattarbetande inte har följts i sig utgör ett åsidosättande av artikel 9.1 a i direktiv 2003/88/EG, utan att det, för att erhålla ersättning, är nödvändigt att därutöver visa att det föreligger en konkret skada till följd av detta åsidosättande.

Av dessa skäl hänskjuter domstolen

med beaktande av artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,

följande frågor till Europeiska unionens domstol med begäran om förhandsavgörande:

”Uppfyller artikel 9.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden villkoren för att ha direkt effekt och därmed kan åberopas av en arbetstagare i en tvist som rör honom eller henne?”

”Ska artikel 9.1 a i direktiv 2003/88/EG tolkas så, att den utgör hinder för nationell lagstiftning eller praxis enligt vilken det, för det fall de bestämmelser som antagits för att genomföra de åtgärder som är nödvändiga för den kostnadsfria hälsoundersökningen av arbetstagaren inte har iakttagits, krävs att det är styrkt att arbetstagaren har lidit skada till följd av åsidosättandet för att han eller hon ska ha rätt till ersättning?”

[utelämnas]